

УДК: 159.923:657.6-051

Альбіна РАЛКО,

*Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ*

ЕКСПЕРТНЕ ОЦІНЮВАННЯ КЛЮЧОВИХ ЯКОСТЕЙ АУДИТОРА ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті представлено результати експертного оцінювання ключових якостей успішного аудитора як детермінант психологічної готовності особистості до аудиторської діяльності. Розглянуто структуру розробленої анкети “Експертне оцінювання ключових якостей аудитора”. Проаналізовано результати дослідження за ранжуванням середніх показників оцінки якостей аудитора. Представлено результати частотного аналізу експертних оцінок якостей, необхідних для успішної професійної діяльності аудитора.

Ключові слова: аудитор, якості, експерт, експертне оцінювання, аудиторська діяльність, психологічна готовність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ключові особистісні та професійні якості, знання, навички і вміння виступають у ролі детермінант психологічної готовності особистості до виконання професійних обов’язків і завдань. Необхідні якості аудитора є мало досліджуваним науковим питанням, тому їх ідентифікація є актуальною по сьогоднішній день. Відповідно, постає потреба у здійсненні експертного опитування щодо якостей аудитора, які є ключовими для успішної аудиторської діяльності, а також визначення рівня розвитку професійно-важливих якостей аудитора. Професійна оцінка рівня значущості

індивідуальних і професійних якостей, а також знань, навичок і вмій аудитора, сприяє об'єктивному визначенню основних властивостей, необхідних для професійної діяльності як майбутнього аудитора, так і фахівця. Дослідження оцінки ключових якостей надасть змогу також оцінити індивідуальний рівень розвитку якостей, а також знань, навичок і вмій. Результати дослідження якостей аудитора є актуальними для розробки професіограми та психограми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Вивченню професійної діяльності присвячені роботи таких вітчизняних психологів: Л. Виготського, С. Рубінштейна, О. Леонтьєва, Б. Ломова, М. Дьяченка, Л. Кандиловича, В. Шадрікова, М. Корольчука та інших. До сучасних концепцій професіогенезу з точки зору особистісного та діяльнісного підходів належать теорії Є. Клімова, Е. Зеєра, С. Максименка, Л. Карамушки, Г. Нікіфорова, В. Рибалки та інших. Дослідженню особливостей аудиторської діяльності присвячені економічні та психологічні праці як зарубіжних (Р. Адамс, Дж. Леббек, П. Кент, Д. Доннеллі, С. Боннер та інші), так і вітчизняних вчених (В. Подольський, Ю. Швалб, Е. Лукаш, В. Бондар, Р. Рудніцька, І. Балибюк, О. Денисюк та інші). Аналіз наукових робіт свідчить, що Е. Лукаш застосовував експертне оцінювання з метою визначення професійно-значущих якостей аудитора [2]. Проте, на відміну від нашого дослідження, є певні суттєві відмінності в постановці мети, експертній групі, переліку якостей аудитора та способу їх оцінювання. У цілому на сьогоднішній день ключові якості аудитора є мало досліджуваним питанням. Тому нами запропоновано розроблену анкету експертного оцінювання ключових якостей успішного аудитора.

Мета статті полягає у визначенні ступеня значущості ключових якостей аудитора щодо формування психологічної готовності до аудиторської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключові якості успішного фахівця виступають професійно-важливими якостями особистості, які у структурній інтеграції визначають психологічну готовність до виконання завдань та обов'язків відповідної трудової ді-

яльності. Як ми зазначали раніше [3; 4], за результатами теоретичного аналізу дослідження сучасної психології основними підходами розгляду феномену психологічної готовності до професійної діяльності виступають такі: особистісний (В. Моляко, О. Смірнов, Є. Шипілова, Б. Ананьєв та інші), функціональний (Л. Нерсесян, Н. Левітов, Г. Гаєва, М. Котик та інші) та особистісно-діяльнісний (М. Дьяченко, Л. Кандибович, Л. Виготський та інші) підходи.

З метою з'ясування ступеня значущості ключових якостей аудитора щодо формування психологічної готовності до успішної аудиторської діяльності використано кількісний метод збору інформації – опитування. Нами розроблено анкету “Експертне оцінювання ключових якостей аудитора”. Відповідно, анкета складається зі вступу, інструкції та переліку індивідуально-професійних якостей, знань, навичок і вмінь аудитора (75 тверджень), які об'єднані в структурні блоки професійно-важливих особливостей аудиторів, які слугують детермінантами психологічної готовності до виконання професійних обов'язків аудиторів: психофізіологічний, мотиваційний, когнітивний, комунікативний, рефлексивний та саморегулятивний. Завдання експертів – оцінити рівень значущості індивідуальних і професійних якостей, а також знань, навичок і вмінь аудитора. Оцінюється кожна з них за 5-ти бальною шкалою щодо значущості для успішної професійної діяльності саме аудитора. Оцінка позначається цифрою від 1-ого до 5-ти. При цьому можна використовувати дрібні оцінки, наприклад, 3, 5. Значення балів за 5-ти бальною шкалою такі: 1 бал – якщо дана властивість невідповідна професії аудитора; 2 бали – якщо дана властивість має деяке значення; 3 бали – якщо дана властивість бажана; 4 бали – якщо властивість необхідна для успішної роботи; 5 балів – якщо властивість надто важлива для професійної діяльності аудитора.

Відповідно до анкети “Експертне оцінювання ключових якостей аудитора”, експертами здійснено оцінювання рівня значущості індивідуальних і професійних якостей, а також знань, навичок і вмінь аудитора, які є ключовими для успішного здійснення професійної аудиторської діяльності. У ролі експертів виступили фахівці у сфері аудиту керівних та підлеглих посад, а саме директори департаментів та

їх заступники, начальники відділів та заступники начальників відділів, фінансові інспектори та аудитори Державної аудиторської служби України; експерти з аудиту та аудитори міжнародної компанії “Ernst and Young”, а також фахівці аудиторської фірми Товариства з обмеженою відповідальністю “СІЧЕНЬ – АУДИТ” та інші співробітники приватних вітчизняних аудиторських фірм. Загальна кількість осіб, які виступили у ролі експертів ключових якостей успішного аудитора, – 99 чоловік. Експертна ж група, яка взяла участь у дослідженні Е. Лукаша, загальною чисельністю – 53 особи, та складалася з аудиторів і викладачів економічних вищих навчальних закладів [2].

Надалі всі показники у дослідженні наводитимуться у відсотках, а основні результати узагальнено у вигляді одномірних статистичних розподілів відповідей на анкету. Розрахунки здійснено за допомогою аналітико-статистичної програми SPSS.

Розглянемо результати статистичного аналізу експертного оцінювання ключових якостей успішного аудитора почергово за розподілом психологічних властивостей: індивідуальних та професійних якостей, знань, навичок і вмінь, відповідно за якими представлено опитування.

Нижче подано результати частотного аналізу оцінок індивідуальних та професійних якостей успішного аудитора.

Опитування виявило, що експерти у сфері аудиту (100 %) визнають “схильність до саморозвитку” не лише “бажаною” (2,5 %), а й “необхідною для успішної роботи” (67,7 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (29,8 %).

Щодо значущості “позитивного сприйняття себе для успішної професійної діяльності аудитора”, 77,8 % експертів зазначають, що дана індивідуальна якість є “необхідною для успішної роботи” (39,4 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (38,4 %). Окрім того, 17,7 % вказують, що позитивне сприйняття себе є “бажаною”, 4,5% – “має деяке значення” та лише 1,5% – “невідповідна професії аудитора”.

Як свідчать результати опитування, більшість експертів вважають – 72,30 % (сума відповідей), що “висока самооцінка” є тією властивістю, яка “необхідна для успішної роботи” (46,5 %) та “надто важ-

лива для професійної діяльності аудитора”(25,8 %), 7,6 % – “бажана”, 17,7 % – “має деяке значення”, 2,5 % – “невідповідна професії аудитора”.

За результатами аналізу, відповідно до відповідей експертів, 90,4 % опитуваних “високий рівень інтелекту” вказують як властивість, яка “необхідна для успішної роботи” (40,4 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (50 %); 9,6 % зазначають, що є “бажана”.

“Позитивне сприйняття професійної діяльності”, згідно результатам частотного аналізу, 83,9 % експертів зазначають, що є “необхідним для успішної роботи” (48,5 %) та “надто важливим для професійної діяльності аудитора” (35,4 %); окрім того, 16,2 % вказують, що є “бажаним”.

Результати статистичного аналізу показують, що 87,4 % експертів у сфері аудиту визначають, що “ініціативність” є “необхідною для успішної роботи” (41,4 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (46 %); 11,1 % – “бажаною”, 1,5% – “має деяке значення”.

Щодо такої якості як “активність”, 87,9 % експертів у сфері аудиту зазначають її як “необхідну для успішної роботи” (36,9 %) та “надто важливу для професійної діяльності аудитора” (51 %); 11,1 % надають відповідь, що є “бажана”, 1 % – “має деяке значення”.

Статистичний аналіз результатів свідчить, “самооцінку професійної діяльності” 89,9 % експертів визначають “необхідною для успішної роботи” (54 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (35,9 %), 7,1 % – “бажаною”, 3% – “має деяке значення”.

Відповідно до частотного аналізу відповідей щодо ступеня значущості для успішної аудиторської діяльності такої індивідуальної якості як “аналіз своїх дій”, отримані результати свідчать, що домінуюча більшість експертів (92,9 %) вважає, що дана якість є “необхідною для успішної роботи” (52,5 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (40,4 %); 5,6 % – “бажаною”, 1,5 % – “має деяке значення”.

96,9 % експертів у сфері аудиту зазначають, що “чесність” є “необхідною для успішної роботи” (33,3 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (63,6 %), та лише 3 % дають відповідь, що “бажаною”.

Щодо такої якості як “висока працездатність”, результати частотного аналізу показують, що 92,9 % експертів вважають її “необхідною для успішної роботи” (40,9 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (54,5 %), 4,5 % – “бажаною”.

Щодо “мотивації досягнення успіху”, 92,5 % експертів вказують, що вона є “необхідною для успішної роботи” (46,5 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (46 %), 7,6 % – “бажаною”.

Відповідно до результатів аналізу експертного оцінювання, 88,9 % респондентів оцінюють “тактовність” є “необхідною для успішної роботи” (38,4 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (50,5%), 11,1% – “бажаною”.

Щодо якості “посидючість”, 72,2 % респондентів зазначають її “необхідною для успішної роботи” (38,9 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (33,3 %), 15,7 % – “бажаною”, 1,5 % – “має деяке значення”.

Згідно результатів опитування, “впевненість у собі” 84,8 % експертів вважають “необхідною для успішної роботи” (42,9 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (41,9 %), 13,6 % – “бажаною”, 1,5 % вказують, що “має деяке значення”.

“Професійну зацікавленість” визначили 86,4% експертів як “необхідну для успішної роботи” (54 %) та “надто важливу для професійної діяльності аудитора” (42,4 %), 13,6 % – “бажаною”, 3,5 % зазначають, що “має деяке значення”.

“Самостійність” 88,4 % експертів визначають “необхідною для успішної роботи” (52 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (36,4 %), 11,6 % – “бажаною”.

Результати частотного аналізу показників експертного опитування показують, що 98,5 % експертів вказують на те, що “аналітичність мислення” є “необхідним для успішної роботи” (19,2 %) та “надто важливим для професійної діяльності аудитора” (79,3 %), та 1,5 % опитуваних зазначають, що дана властивість “бажана”.

Результати статистичного аналізу свідчать, “логічність мислення” 96,5 % експертів визначають властивістю, яка “необхідна для успішної

роботи” (28,8 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (67,7 %), 3,5 % – “бажана”.

Щодо такої властивості як “критичність мислення”, 79,8 % експертів оцінюють “необхідною для успішної роботи” (39,4 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (40,4 %), 18,7 % – “бажаною”, 1,5% – “має деяке значення”.

“Математичність мислення”, за результатами статистичного аналізу, 84,9 % експертів оцінюють як таку властивість, яка “необхідна для успішної роботи” (46,5 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (38,4 %), 15,2 % – “бажана”.

Результати опитування свідчать, що 90,9 % експертів визначають “продуктивність мислення” як якість, яка “необхідна для успішної роботи” (44,9 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (46 %); 6,6 % зазначають, що “бажана”, 1,5 % – “має деяке значення”.

Згідно результатів статистичного аналізу, “урівноваженість” 91,4 % експертів у сфері аудиту оцінено “необхідною для успішної роботи” (44,4 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (47 %), 8,6 % – “бажаною” властивістю.

“Емоційну стабільність”, відповідно до результатів статистичного аналізу, 82,3 % експертів вважають “необхідною для успішної роботи” (37,9 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (44,4 %), 17,7 % – “бажаною”.

“Стресостійкість” є тією якістю, яку 90,9 % експертів у сфері аудиту, відповідно до результатів частотного аналізу, вважають “необхідною для успішної роботи” (32,8 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (58,1 %), 9,1 % – “бажаною”.

Щодо такої якості як “дружелюбність”, 73,3 % експертів визначають, що дружелюбність є “необхідною для успішної роботи” (36,4 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (36,9 %), 22,7 % – “бажана”.

Властивість “уважність до деталей” 96 % експертів оцінено як таку, яка “необхідна для успішної роботи” (25,8 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (70,2 %), 4 % – “бажана”.

“Дисциплінованість” 92,4 % експертів зазначають, що є “необхідною для успішної роботи” (43,4 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (51 %), 5,6 % – “бажаною”.

Щодо такої якості як “незалежність”, результати експертного аналізу свідчать: 92,4 % експертів вказують, що є “необхідною для успішної роботи” (39,9 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (47,5 %), 11,1 % – “бажаною”.

Щодо “професійної компетентності”, її оцінюють так: 98,5 % експертів – “необхідна для успішної роботи” (26,3 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (72,2 %), 1,5 % – “бажана”.

“Потребу в самореалізації”, як свідчать результати статистичного аналізу, 80,8 % експертів визнають “необхідною для успішної роботи” (40,4 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (40,4 %), 16,2 % – “бажаною”.

Щодо якості “рішучість”, 76,3 % експертів оцінюють її як “необхідна для успішної роботи” (46 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (30,3 %), 23,7 % – “бажана”.

Щодо якості “комунікабельність”, 78,3 % експертів вказують, що є “необхідною для успішної роботи” (35,9 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (42,4 %), а 21,7 % – “бажаною”.

Щодо оцінки якості “працьовитість” експерти зазначають: 92,5% – “необхідна для успішної роботи” (37,4 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (55,1 %), 7,6 % – “бажана”.

Щодо “терпимості” як якості особистості, 80,3 % експертів оцінюють “необхідною для успішної роботи” (29,8 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (50,5 %), 16,7 % – “бажаною”, 3 % – “має деяке значення”.

У результаті статистичного аналізу виявлено, що таку якість як “тривожність” експерти у сфері аудиту визначають таким чином: 31,3 % – “необхідна для успішної роботи” (14,6 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (16,7 %), 22,2 % – “бажана”, 20,2 % – “має деяке значення”, 26,3 % – “невідповідна професії аудитора”.

Розглянемо результати частотного аналізу оцінок експертного опитування знань, які необхідні для успішної аудиторської діяльності.

Отримані результати свідчать про те, що “знання державних стандартів бухгалтерської звітності” визначають більшість експертів у сфері аудиту (91,4 %) як властивість, яка “необхідна для успішної роботи” (33,3 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (58,1 %). Опитувані (4,5 %) вказують також на те, що дана властивість є “бажана”, та “має деяке значення” (4 %).

Щодо “знання законодавства”, відповідно до результатів статистичного аналізу, 98 % експертів вказують, що дані знання “необхідні для успішної роботи” (41,4 %) та “надто важливі для професійної діяльності аудитора” (56,6 %), 2 % – “бажані”.

Щодо такої властивості особистості як “знання Кодексу професійної етики аудитора” 83,9 % експертів вказують, що вона є “необхідною для успішної роботи” (28,3 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (55,6 %), 12,1 % – “бажаною”, 4 % – “має деяке значення”.

Властивість “знання документування процесу аудиту” оцінено наступним чином: 96 % експертів вказують, що є “необхідною для успішної роботи” (46 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (50 %), 4 % – “бажаною”.

“Знання Закону України “Про аудиторську діяльність””, відповідно до результатів експертного опитування, 85,4 % експертів визначають властивістю, яка “необхідна для успішної роботи” (30,3 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (55,1 %), 13,6 % вказують, що “бажана”.

“Знання міжнародних стандартів фінансової звітності” є такою властивістю, яку експерти зазначають таким чином: 78,8 % – “необхідна для успішної роботи” (27,8 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (51 %), 21,2 % – “бажана”.

Розглянемо результати частотного аналізу оцінок експертного опитування навичок, які необхідні для успішної аудиторської діяльності.

Результати статистичного аналізу свідчать, що навички “планувати етапи аудиторської діяльності” більшість експертів – 82,3 % – вказують як таку властивість, яка “необхідна для успішної роботи” (32,3 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (50 %); 14,6 % – “бажана” та 3 % – “має деяке значення”.

Як свідчать результати опитування, “навички розв’язання аудиторських проблем 81,9 % експертів оцінюють як властивість, яка “необхідна для успішної роботи” (35,4 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (46,5 %), 18,2 % – “бажана”.

“Навички вести ділові переговори” 96 % експертів зазначають як властивість, яка “необхідна для успішної роботи” (48,5 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (47,5 %), 4 % – “бажана”.

Щодо властивості “навички визначення аудиторських проблем”, 83,8 % експертів зазначають її як “необхідна для успішної роботи” (39,4 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (44,9 %), 15,7 % – “бажана”.

Таку властивість як “володіння декількома мовами”, згідно результатів статистичного аналізу, 43,4 % експертів зазначають, що “необхідна для успішної роботи” (23,7 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (19,7 %), 40,4 % – “бажана”, 12,1 % – “має деяке значення”, 4 % – “невідповідна професії аудитора”.

Відповідно до результатів аналізу експертного опитування, властивість “адаптованість до колективу” 89,9 % респондентів оцінюють, що “необхідна для успішної роботи” (33,8 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (42,4 %), 23,7 % – “бажана”.

Відповідно до результатів статистичного аналізу, “навички саморегуляції” експерти оцінюють таким чином: 82,4 % – “необхідні для успішної роботи” (47 %) та “надто важливі для професійної діяльності аудитора” (35,4 %), 16,7 % – “бажані”.

Розглянемо результати частотного аналізу оцінок експертного опитування умінь, які необхідні для успішної аудиторської діяльності.

“Уміння знаходити альтернативні аудиторські рішення” 91,4 % експертів зазначає як “необхідні для успішної роботи” (44,4 %) та

“надто важливі для професійної діяльності аудитора” (47 %), 8,6% – “бажані”.

Опитування виявило, 87,4 % респондентів зазначають, що “адаптованість до наявних умов професійної діяльності” є “необхідною для успішної роботи” (47 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (40,4 %), 12,6 % підкреслюють, що є “бажаною”.

Результати статистичного аналізу показують, що “вміння слухати” 88,9 % експертів оцінюють як якість, яка “необхідна для успішної роботи” (38,9 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (51 %), а також 10,1 % вказують, що “бажана”.

За результатами аналізу, “вміння презентувати результати” 92,4 % експертів визначають “необхідними для успішної роботи” (49,5 %) та “надто важливими для професійної діяльності аудитора” (42,9 %), 4,5 % – “бажаними”, 3 % – “мають деяке значення”.

Властивість “вміння встановлювати контакт із людьми” 92,4 % експертів зазначають – “необхідна для успішної роботи” (42,4 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (50 %), 7,6 % – “бажана”.

Результати проведеного статистичного аналізу свідчать, що властивість “вміння працювати в стресовій ситуації” 92,4 % експертів оцінюють як властивість, яка “необхідна для успішної роботи” (30,8 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (61,6 %), 7,6 % вказують, що “бажана”.

“Вміння формулювати незалежний аудиторський висновок” 95,9 % експертів зазначили як “необхідну для успішної роботи” властивість (31,8 %) та “надто важливу для професійної діяльності аудитора” (64,1 %), 4 % – “бажану”.

“Вміння обґрунтовувати власну позицію” 97 % експертів зазначають, що є “необхідні для успішної роботи” (46,5 %) та “надто важливі для професійної діяльності аудитора” (50,5 %), 3 % – “бажані”.

Щодо “вміння швидко аналізувати”, 89,9 % експертів оцінюють як “необхідне для успішної роботи” (39,4 %) та “надто важливе для професійної діяльності аудитора” (50,5 %), 8,6 % – “бажане”, 1,5 – “має деяке значення”.

Результати статистичного аналізу свідчать, що властивість “уміння швидко навчатися” експерти визначають таким чином: 43,4 % – “необхідна для успішної роботи” (23,7 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (19,7 %), 40,4 % – “бажана”, 12,1 % – “має деяке значення”, 1 % – “невідповідна професії аудитора”.

Щодо “уміння вибрати найоптимальніше аудиторське рішення з-поміж альтернативних”, 89,4 % експертів обирають відповідь “необхідне для успішної роботи” (36,4 %) та “надто важливе для професійної діяльності аудитора” (53 %), 10,4 % – “бажане”.

Згідно результатів опитування, “уміння керувати персоналом” 83,3 % експертів зазначають властивістю, яка “необхідна для успішної роботи” (43,4 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (39,9 %), 1,5 % – “бажана”.

Таку властивість як “уміння керувати організацією роботи” експерти визначають так: 85,3 % – “необхідна для успішної роботи” (43,9 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (41,4 %), 13,1 % – “бажана”, 1,5 % – “має деяке значення”.

“Уміння працювати у стресовій ситуації” 91,4 % експертів у сфері аудиту оцінюють як таку властивість, яка “необхідна для успішної роботи” (30,3 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (61,1 %), 7,6 % зазначають, що є “бажаною” і лише 1 % – “має деяке значення”.

Щодо “уміння працювати в команді”, 94,4 % вказують, що дана властивість “необхідна для успішної роботи” (42,4 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (52 %), 3 % – “бажана”, 1,5 % – “має деяке значення”.

Властивість “уміння розв’язувати етичні конфлікти” експерти визначають таким чином: 80,8 % – “необхідна для успішної роботи” (39,9 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (39,9 %), 16,7 % – “бажана”, 2,5 % – “має деяке значення”, 1 % – “невідповідна професії аудитора”.

Відповідно до результатів емпіричного аналізу, властивість “уміння надавати зворотний зв’язок у процесі професійної комунікації” експерти оцінюють таким чином: 79,8 % – “необхідна для успішної ро-

боти” (38,4 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (41,4 %), 19,2 % – “бажана”, 1 % – “невідповідна професії аудитора”.

Такі як “технічні вміння”, 70,2 % експертів вважають, відповідно до результатів статистичного аналізу, “необхідними для успішної роботи” (40,9 %) та “надто важливими для професійної діяльності аудитора” (29,3 %), 29,8 % – “бажаними”.

Щодо експертного оцінювання властивості “використання принципів етики аудитора” отримано такі результати: 82,8 % експертів вказують, що є “необхідною для успішної роботи” (31,8 %) та “надто важливою для професійної діяльності аудитора” (51 %), 17,2 % – “бажаною”.

Результати статистичного аналізу показують, що особливість “уміння вирішувати складні завдання відповідно до законодавства” 92,5 % експертів у сфері аудиту оцінюють як таку, яка “необхідна для успішної роботи” (39,4 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (52,5 %), 7,1 % вказують, що “бажана”.

“Неупереджене ставлення до клієнта” 83,9 % експертів зазначають як “необхідну для успішної роботи” (33,8 %) властивість та “надто важливу для професійної діяльності аудитора” (56,6 %), 8,1 % – “бажана”, 1 % – “невідповідну професії аудитора”.

Щодо “неупередженого ставлення до звітності”, 92,4 % експертів у сфері аудиту обирають як властивість, яка “необхідна для успішної роботи” (32,3 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (60,1 %), 7,6 % – “бажана”.

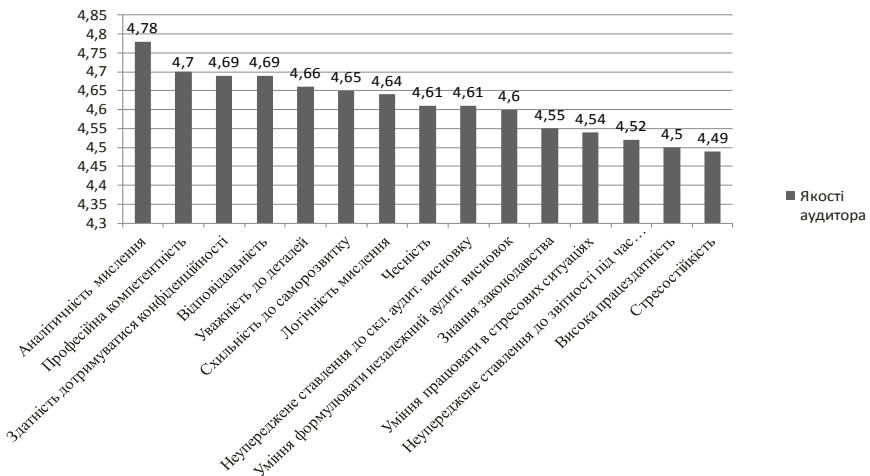
“Неупереджене ставлення до складання аудиторського висновку” 95,9 % експертів вказують, що є властивість, яка “необхідна для успішної роботи” (31,3 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (64,6 %), 4 % – “бажана”.

За результатами статистичного аналізу, “здатність дотримання загальноприйнятих принципів обліку” 91,9 % експертів визначають властивістю, яка “необхідна для успішної роботи” (47,5 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (44,4 %), 8,1 % – “бажана”.

Щодо властивості “здатність дотримуватися конфіденційності”, отримані результати статистичного аналізу свідчать, що 98,5 % експертів

пертів обирають її як “необхідна для успішної роботи” (27,8 %) та “надто важлива для професійної діяльності аудитора” (70,7 %), 1,5 % – “бажана”.

Відповідно до результатів експертного опитування, за ранжуванням середніх показників оцінки якостей виявлено найбільш важливі якості для успішної професійної діяльності аудитора: аналітичність мислення ($M=4,78$, $\sigma=0,45$), професійна компетентність ($M=4,7$, $\sigma=0,49$), здатність дотримуватися конфіденційності ($M=4,69$, $\sigma=0,49$), відповідальність ($M=4,69$, $\sigma=0,49$), уважність до деталей ($M=4,66$, $\sigma=0,55$), схильність до саморозвитку ($M=4,65$, $\sigma=0,53$), логічність мислення ($M=4,65$, $\sigma=0,55$), чесність ($M=4,61$, $\sigma=0,55$), неупереджене ставлення до складання аудиторського висновку ($M=4,61$, $\sigma=0,57$), вміння формулювати незалежний аудиторський висновок ($M=4,6$, $\sigma=0,57$), знання законодавства ($M=4,55$, $\sigma=0,54$), вміння працювати в стресових ситуаціях ($M=4,54$, $\sigma=0,64$), неупереджене ставлення до звітності під час аудиторської перевірки ($M=4,52$, $\sigma=0,63$), висока працездатність ($M=4,5$, $\sigma=0,59$) та стресостійкість ($M=4,49$, $\sigma=0,66$) (рис.).

Результати експертного опитування найбільш важливих якостей для успішної професійної діяльності аудитора

Результати експертного оцінювання рівня значущості індивідуальних і професійних якостей, знань, навичок і вмій аудитора свідчать, що надто важливими для професійної діяльності аудитора виступають також такі властивості: уміння обґрунтовувати власну позицію ($M=4,47$, $\sigma=0,56$), працьовитість ($M=4,47$, $\sigma=0,63$), знання документування процесу аудиту ($M=4,46$, $\sigma=0,58$), уміння працювати в команді ($M=4,46$, $\sigma=0,64$), знання державних стандартів бухгалтерської звітності ($M=4,45$, $\sigma=0,76$) та дисциплінованість ($M=4,45$, $\sigma=0,6$).

Відповідно до результатів експертного оцінювання ключових якостей аудитора необхідними якостями для успішної роботи аудитора виступають такі: неупереджене ставлення до клієнта ($M=4,44$, $\sigma=0,77$), навички вести ділові переговори ($M=4,43$, $\sigma=0,57$), уміння вирішувати складні ситуації відповідно до законодавства ($M=4,43$, $\sigma=0,67$), уміння оцінювати якість аудиторського висновку ($M=4,43$, $\sigma=0,62$), уміння встановлювати контакт із людьми ($M=4,42$, $\sigma=0,63$), уміння вибирати найоптимальніше аудиторське рішення з-поміж альтернативних ($M=4,42$, $\sigma=0,68$), уміння слухати ($M=4,41$, $\sigma=0,67$), професійна зацікавленість ($M=4,39$, $\sigma=0,56$), тактовність ($M=4,39$, $\sigma=0,68$), уміння швидко аналізувати ($M=4,39$, $\sigma=0,71$), уміння знаходити альтернативні аудиторські рішення ($M=4,38$, $\sigma=0,64$), мотивація досягнення успіху ($M=4,38$, $\sigma=0,62$), урівноваженість ($M=4,38$, $\sigma=0,64$), Знання Закону України “Про аудиторську діяльність” ($M=4,38$, $\sigma=0,8$), активність ($M=4,37$, $\sigma=0,76$), продуктивність мислення ($M=4,37$, $\sigma=0,68$), здатність дотримання загальноприйнятих принципів обліку ($M=4,36$, $\sigma=0,63$), Знання Кодексу професійної етики аудиторів України ($M=4,34$, $\sigma=0,88$), використання принципів етики аудитора ($M=4,34$, $\sigma=0,76$), уміння швидко навчатися ($M=4,33$, $\sigma=0,63$), аналіз своїх дій ($M=4,32$, $\sigma=0,65$), уміння презентувати результати ($M=4,32$, $\sigma=0,7$), незалежність ($M=4,32$, $\sigma=0,79$), знання Міжнародних стандартів фінансової звітності ($M=4,3$, $\sigma=0,8$), ініціативність ($M=4,3$, $\sigma=0,73$), навички визначення аудиторських проблем ($M=4,29$, $\sigma=0,72$), навички розв’язання аудиторських проблем ($M=4,28$, $\sigma=0,75$), адаптованість до наявних умов професійної діяльності ($M=4,28$, $\sigma=0,67$), терпимість ($M=4,28$, $\sigma=0,85$), навички планувати етапи аудиторської діяльності ($M=4,27$, $\sigma=0,92$), емоційна

стабільність ($M=4,27$, $\sigma=0,75$), уміння керувати організацією роботи ($M=4,27$, $\sigma=0,75$), впевненість у собі ($M=4,25$, $\sigma=0,75$), самостійність ($M=4,25$, $\sigma=0,65$), самооцінка професійної діяльності ($M=4,23$, $\sigma=0,71$), математичність мислення ($M=4,23$, $\sigma=0,7$), уміння керувати персоналом ($M=4,22$, $\sigma=0,75$), комунікабельність ($M=4,2$, $\sigma=0,78$), високий рівень інтелекту ($M=4,19$, $\sigma=0,66$), позитивне сприйняття професійної діяльності ($M=4,19$, $\sigma=0,69$), уміння надавати зворотний зв'язок у процесі комунікації ($M=4,19$, $\sigma=0,81$), критичність мислення ($M=4,19$, $\sigma=0,79$), адаптованість до колективу ($M=4,19$, $\sigma=0,79$), потреба в самореалізації ($M=4,18$, $\sigma=0,81$), навички саморегуляції ($M=4,17$, $\sigma=0,73$), уміння розв'язувати етичні конфлікти ($M=4,16$, $\sigma=0,86$), позитивне сприйняття себе ($M=4,1$, $\sigma=0,9$), рішучість ($M=4,07$, $\sigma=0,73$), дружнелюбність ($M=4,06$, $\sigma=0,87$), технічні вміння ($M=3,99$, $\sigma=0,77$), посидючість ($M=3,94$, $\sigma=1,01$), висока самооцінка ($M=3,77$, $\sigma=1,09$).

Результати експертного оцінювання показують, що бажаним для успішного виконання професійної діяльності аудитора є володіння декількома мовами ($M=3,43$, $\sigma=1,06$). Тривожність оцінено як таку якість, яка має деяке значення з наближенням до бажаної ($M=2,75$, $\sigma=1,42$).

За результатами експертного оцінювання ключових якостей аудитора не виявлено невідповідних професії аудитора властивостей серед поданого переліку якостей, знань, навичок та умінь.

Підсумовуючи результати експертного опитування, варто підкреслити, що якості, які подано для експертного оцінювання, експертами у сфері аудиту визначено в межах 3–5 балів, при тому, що домінуюча кількість оцінок (93 %) знаходиться в межах 4–5 балів (4 бали – якщо властивість необхідна для успішної роботи; 5 балів – якщо властивість надто важлива для професійної діяльності аудитора). Лише одну якість – тривожність – оцінено експертами в межах 2–3 балів (2 бали – якщо дана властивість має деяке значення; 3 бали – якщо дана властивість бажана). Низький рівень показників оцінювання експертами властивостей у межах 1–2 бали свідчить про те, що попередньо було проведено відбір якостей, знань, навичок, умінь, які важливі для професійної діяльності аудиторів, на основі опитування,

бесід, інтерв'ю з професійними фахівцями у сфері аудиту та аналізу наукової літератури.

Висновки і пропозиції. Розглянуто результати статистичного аналізу експертного оцінювання ключових якостей успішного аудитора за розподілом психологічних властивостей: індивідуальних та професійних якостей, знань, навичок і вмінь. Результати статистичного аналізу експертного опитування якостей успішного аудитора свідчать, що домінуюча кількість експертів у сфері аудиту визнає найбільш “необхідними для успішної роботи” та “надто важливими для професійної діяльності аудитора” такі властивості: схильність до саморозвитку (100 % вибору за сумою відповідей), професійна компетентність (98,5 %), аналітичність мислення (98,5 %), здатність дотримуватися конфіденційності (98,5 %), знання законодавства (98 %), уміння обґрунтовувати власну позицію (97 %), чесність (96,9 %), логічність мислення (96,5 %), професійна зацікавленість (96,4 %), уважність до деталей (96 %), навички вести ділові переговори (96 %), уміння формулювати незалежний аудиторський висновок (95,9 %), неупереджене ставлення до складання аудиторського висновку (95,9 %), уміння працювати в команді (94,4 %), висока працездатність (92,9 %), мотивація досягнення успіху (92,5 %), працьовитість (92,5 %), дисциплінованість (92,4 %), неупереджене ставлення до звітності під час аудиторської перевірки (92,4 %), незалежність (92,4 %), уміння працювати у стресовій ситуації (91,4 %), стресостійкість (90,9 %).

Виявлено також найбільш важливі якості для успішної професійної діяльності аудитора відповідно до результатів експертного опитування за ранжуванням середніх показників оцінки якостей: аналітичність мислення ($M=4,78$, $\sigma=0,45$), професійна компетентність ($M=4,7$, $\sigma=0,49$), здатність дотримуватися конфіденційності ($M=4,69$, $\sigma=0,49$), відповідальність ($M=4,69$, $\sigma=0,49$), уважність до деталей ($M=4,66$, $\sigma=0,55$), схильність до саморозвитку ($M=4,65$, $\sigma=0,53$), логічність мислення ($M=4,65$, $\sigma=0,55$), чесність ($M=4,61$, $\sigma=0,55$), неупереджене ставлення до складання аудиторського висновку ($M=4,61$, $\sigma=0,57$), уміння формулювати незалежний аудиторський висновок ($M=4,6$, $\sigma=0,57$), знання законодавства ($M=4,55$, $\sigma=0,54$), уміння працювати в стресо-

вих ситуаціях ($M=4,54$, $\sigma=0,64$), неупереджене ставлення до звітності під час аудиторської перевірки ($M=4,52$, $\sigma=0,63$), висока працездатність ($M=4,5$, $\sigma=0,59$) та стресостійкість ($M=4,49$, $\sigma=0,66$).

Варто зазначити, що результати статистичного аналізу експертних оцінок якостей успішного аудитора та ранжування середніх показників оцінки якостей корелюють між собою.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у здійсненні емпіричного аналізу результатів оцінки якостей майбутнього аудитора та професійного аудитора, а також у побудові моделі психологічної готовності майбутнього фахівця до аудиторської діяльності.

Список використаної літератури

1. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Университетское, 1976. – 176 с.
2. Лукаш Е. Я. Формування психологічної готовності майбутніх аудиторів до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття вченого ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / Лукаш Е. Я. – К., 2007. – 22 с.
3. Ралко А. І. Пілотажне дослідження ключових якостей аудитора [Електронний ресурс] / А. І. Ралко // Молодий вчений. – 2016. – Режим доступу до ресурсу : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/11/90.pdf>
4. Ралко А. І. Успішне здійснення аудиторської діяльності (опитування магістрів) / А. І. Ралко // Актуальні проблеми психологічного забезпечення професійної діяльності : вузівська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених (28 листопада 2016 р.) : Відп. ред. О. М. Хлонь, Л. С. Процик. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – С. 312.

Рецензент – доктор психологічних наук Полунін О. В.

Ралко А. И. Экспериментальное оценивание ключевых качеств аудитора по формированию психологической готовности к аудиторской деятельности

В статье представлены результаты экспертного оценивания ключевых качеств успешного аудитора как детерминант психологической готовности личности к аудиторской деятельности. Рассмотрено

структуру разработанной анкеты “Экспертная оценка ключевых качеств аудитора”. Проанализированы результаты исследования по ранжированию средних показателей оценки качеств аудитора. Представлены результаты частотного анализа экспертных оценок качеств, необходимых для успешной профессиональной деятельности аудитора.

Ключевые слова: *аудитор, качества, эксперт, экспертная оценка, аудиторская деятельность, психологическая готовность.*

Ralko A. Experimental Assessment of the Auditor’s Key Qualities in the Formation of Psychological Readiness for Auditing Activities

The article contains the results of an expert study of the main qualities of a successful auditor as determinants of person’s psychological readiness for auditing. The structure of the developed questionnaire “Expert evaluation of main qualities of auditor” has been considered. The results of the research on the ranking of the average indicators of the assessment of the auditor’s qualities have been analyzed. The results of frequency analysis of expert evaluation of the qualities of a successful auditor have been presented. The most important qualities for successful professional activity of the auditor have been revealed in accordance with the results of the expert survey on frequency analysis and the ranking of the average indicators of the assessment of qualities. The dominant number of experts in the field of audit has been recognized qualities, which are “the most necessary for successful work” and “too important for the auditor’s professional activity”.

Keywords: *auditor, qualities, expert, expert evaluation, audit activity, psychological readiness.*